

MUSTAFA KEMAL'İN ÜÇ MEKTUBU

HİKMET BAYUR

Aşağıda görülecek üç mektup Mustafa Kemal'ca en yakın ve en çok haberleştiği arkadaşlarından, o sırada İstanbul vilâyeti sıhhiye müdürü olan (Cumhuriyet devrinde Bursa ve Niğde sayıllığı etmiştir), Doktor Rasim Ferit'e gönderilmiştir.

İLK MEKTUP

5 Haziran 1918 günlü olan ilk mektup zarf üzerindeki damgalardan anlaşıldığına göre Viyana'dan postaya verilmiş ve 13 Haziranda İstanbul'a varmıştır.

Bilindiği gibi Mustafa Kemal tedavi için o zamanın veliahtı Mehmed Vahdettin Efendi ile yaptığı Almanya gezisinden (Aralık 1917-Ocak 1918) döndükten sonra Mayıs 1918 de Avusturya'ya gitmişti. Bu mektup ve onun zarfı hastalığının ne olduğunu belirtiyor ve lâtın harflerinin kabulünden on yıl önce bu harfleri kullanış ve onlarla kendi adını yazış biçimini gösteriyor :

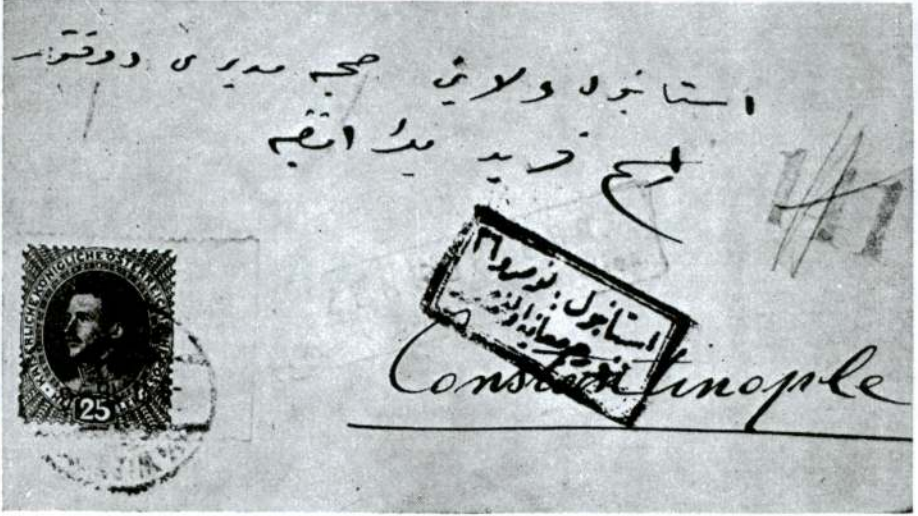
دوقور راج فریدت ابق ۵ حیران ۱۹۱۸

خدیج دوقور
 ایستخوانه خوردن ابقه اوله فیکر قور
 ایدیک بونگور یا زیور
 نره مبلغ اولان راجتورم بوراوه
 دوقور بویه سون توبه کید راجف
 ایدیک بونگور *Gulerkamal* قورن ده
 غیا قور ایدیک قورن سیدن
 پسر براند *Cottage* سونور بده
 کورم بونگور بالذات ندان ایدیک
 ادراج صنف بوراوه قالد قورن صدده ادراج صنف
 قدر ده عرس ایون بر صده قورن
 ایدیک راجتورم ایید - اظلام بوند
 ایدیک ایدیک غایب ایدیک هیج جلاله
 حدارک ایشنه نه بایدیک کندنه
 قالدیم نلذ ایشنه دن قاج بر صفا جیفای ایدیک
 آیدیم صدا - بکلم
 ده صبح صدا - بکلم
 کورن از روز ایدیک قورن ده

ادیم سانی لاقه
Cottage Sanatorium Wien
کوتاج ساناتوریم وین

—

“Doktor Rasim Ferit Beyefendiye 5 Haziran 1918
“Azizim Doktor;

“İstanbul’a avdet etmiş olduğunuzu kabul ederek bu mektubu yazıyorum

“Sizce malûm olan rahatsızlığım, burada Doktor Buyes’in tavsiyesiyle müracaat ettiğim Profesör Zuckerkandl tarafından da aynen kabul edildi. Kolibasil’den başka bir şey bulunmadı. Cottage Sanatoryumuna girdim. Profesör bizzat tedavi ediyor.

“Üç hafta burada kaldıktan sonra üç hafta kadar da “cure” için bir hamama gitmeyi tavsiye ediyor. Rahatım çok iyidir. İstirabım yoktur.

“Eşyalarım kâmilten kayboldu, çırıl çıplak kaldım. Cevad’ın işini ne yaptınız¹. Kendisinden aldığım telgrafnâmeden tam bir mâna çıkaramadım. Daha sarîh bir cevap beklerim.

“Gözlerinizden öperim kardeşim.

“Üç hafta zarfında “Cottage Sanatorium Vienne” adresiyle yazınız.”

“Mustafa Kemal”

¹ Cumhuriyet devrinde Bulu sayırlığı etmiş olan Yaveri Cevat Abbas Gürer. Harbiye Nezaretince başka bir hizmete verilmek istenilmişti.

İKİNCİ MEKTUP

27 Ağustos 1918 günlü olan ikinci mektup Halep'ten yazılmıştır. Ondan anlaşılan, İngiliz büyük saldırısından üç hafta kadar önce Suriye ve bu arada Halep kenti halkının için için kaynaşmakla birlikte, bir Osmanlı ordu komutanına karşı saygı ve hattâ yakınlık gösteren bir durum takınmasını ve gerçek duygularıyla hazırlıklarını gizlemeyi bilmiş olduklarıdır.

۱۹۱۸ ۲۷

حلب

قارائح ووقور

روز اقس از سر حیدر مواسد،
 و کیم ی بوراره اسرا- ایلم . بکون و
 بداره قالدقن صکره اقس جنوب کلت
 ایله جم . سیاحت و بوراره مسجور
 بی یا ایله اولت . هان نسی
 فطالری و باطع فطردن قیضدک
 احمالی بوک . کوزا کوزن اویرم .
 بز ص نید فذره نصدک سلا

داغ

“27 Ağustos 1918
“Halep

“Kardeşim Doktor,

“Dün akşam üzeri Halep’e muvasalat ve geceyi burada imrar eyledim. Bu gün de burada kaldıktan sonra Cenuba hareket edeceğim. Seyahat ve burada hüsnü kabul pek parlak olmuştur. Her an sizi hatırladım ve bittabi hatırımdan çıkmanızın ihtimali yoktur. Gözlerinizden öperim.

“Bütün tanıdıklara selâm ve ihtiram¹.....”

Mustafa Kemal

ÜÇÜNCÜ MEKTUP

İlk akla gelen bu mektubun tarihini 11 Ağustos 1918 diye okumaktır, ancak bu tarih 11 Eylül olmalıdır. Mustafa Kemal ya dalgınlıkla Eylül yerine Ağustos yazmıştır, yahut ta ayın adı fena yazılmış bir “Eylül”dür; esasen ikinci mektuptaki ay adının yazılışıyla bu mektuptaki yazılış çok başkadır.

Tarihin 11 Ağustos 1918 olmasını imkânsız kılan yön şudur:

17 Ağustos 1918 İstanbul gazeteleri bir gün önceki Cuma selamlığını anarken ordu komutanı Mustafa Kemal Paşanın da orada bulunduğunu ve sonra huzura kabul edildiğini yazmaktadırlar.

Bundan başka Mustafa Kemal 26 Ağustos’ta Halep’e geldiğini ve aynı ayın 27 si akşamı Güneye gideceğini yukardaki 27 Ağustos günlü mektubunda yazıyor. Besbellidir ki bu İstanbul’dan gelisidir ve yeni tâyin edilen bir ordu komutanının Halep’de bulunan birliklerce ve bir kısım eşraf ve halkça karşılanmasıdır.

Buna göre 11 Ağustos’ta karagâhı olan Nablus’ta bulunmuş olması imkânsızdır.

Bu mektup 19 Eylül 1918 de başlayacak olan büyük İngiliz saldırısından bir hafta kadar önceki durumu belirtmektedir.

Yine bu mektup Mustafa Kemal’in ilk defa VII inci ordu komutanı olduğu sırada Halep’ten 20 Eylül 917 de Sadrazam Talât, Harbiye Nazırı Enver ve Bahriye Nazırı (hem de IV üncü ordu komutanı) Cemal Paşalara göndermiş olduğu ünlü rapor ile² ona

¹ Hususî özde iki satır konulmamıştır.

² Arap ve Türk harfleriyle bir kaç yerde yayınlamıştır. Türk harfleriyle olan bu yayın için Bk. Hikmet Bayur Türk İnkilâbı Tarihi C. III, K. 3, s. 398 v. d.

zeyl olarak yine Halep'ten 24 Eylül 1917 de Enver ve Cemal Paşalara gönderdiği raporda¹ açıkladığı görüşlerin 1918 yazındaki çok çetinleşmiş duruma uygun biçime sokulmuş bir yenilenmesidir.

Musafa Kemal ikinci defa olarak VII inci ordu komutanlığına tâyini dolayısıyla Palestin'deki ordular üzerindeki düşüncelerini 2 Nisan 1926 günlü *Hâkimiyeti Milliye* gazetesinde açıklarken şöyle demiştir² :

“Düşününüz yüzlerce kilometre imtidadında bir cephe üzerinde üç ordu vardı, isimleri ordu zayıf ve dağınık bir takım kuvvetler... Daha İstanbul'dan hareketten evvel düşündüğüm şey, bu şekilden çıkmak ve hakikate dahil olmak idi. Yani bütün kuvvetler kesif bir kütle, ufak da olsa kıymetli bir kütle halinde tek bir ordu teşkil etmeli idi ve mademki ben buraya memur ediliyordum, itimadı nefisle lâzım gelenlere daha İstanbul'dan hareketimden evvel bildirdim ki bu kuvvet benim emrime verilmelidir.

“Bu yoldaki tekliflerim istihzaya (alaya) maruz kaldı...”

Mektupta adı geçen Arif Bey millî mücadele sırasında kolordu komutanlığına kadar yükselmiş olup İzmir suikastıyla ilgili olarak idama mahkûm edilen ve karargâhında bir ayı bulundurması dolayısıyla “Ayııcı Arif” diye anılan kimsedir.

Mektubun sonunda “Yaverliğin saçma olduğunu zan ederim” sözü kendisinin padişahın fahri yaveri olacağı hakkında bazı arkadaşları ve bu arada Fethi Bey (Bay Fethi Okyar) ca verilmiş olan habere imdir. Bu yaverlik işi çok geçmeden gerçekleşecektir³.

¹ Bk. Belleten sayı 80 (1956) s. 619 v. d. ve yukarıda anılan eser s. 409 v. d.

² Türk harfleriyle aynı eserde s. 452 de çıkmıştır.

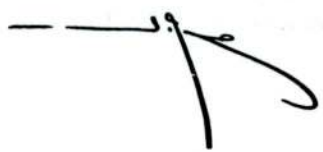
³ Harp tarihi dairesinin verdiği bilgiye göre bu 22 Eylül 1918 de gerçekleşmiştir.

۱۱ عنوان ۱۹۱۸

قا- داتع - اصح فریب سویری پشته تپه برده *étude*
 باب- کلام خلدنا با شده تپه کرام - قهندان ،
 انیم - خا - آزار بر سر شد - روح - نتیجه ت هدام شریه
 ض طه - آزار بر سر شد - روح - نتیجه ت هدام شریه
 خلاصه ای بده بیلد : سویره حصیله ت بیان - حکمت
 بر طاقه کلنه - وای بومه - قهندان بومه - انکار برده غایب
 صومه - انکار ت کلید - طبع بر طرفه حال فعلیه
 اهل کل کلندون شرف - بیان اوله انکار اوله درد دینما
 دینه قطعیه ، وک طبع قوهده ، بر
 منتظر - ریاضه ریاضه ایلیکی !
 ادبک قا - شینه - جان دن زیاده سیه بر دیوفنا
 انکار شیدیک - جان دن زیاده سیه بر دیوفنا
 ایبه زون قازانه صفدنی لمه ای - چیرا - کویون طیاره بیلد
 سبب برده زیاده بیانا سیرا انیرا و دای انور - کرایه
 بی اینه - چیرا - بوکنون حال ارکان جوبه
 فی شرفس کا رقه کلکنف

جله بیان میرا استیجه او قویکی
 رتین اشرف بیکه در نیتس خانه منفرد
 سلام و احترام .

غم بواره انظام صیفا کنون . یاد رکند
 صحیح اهل دینه ظنه ایلم . صند کوزا کن
 اصح ف - داتع

“11 Ağustos 1918

“Nablus

“Kardeşim Rasim Ferit;

“Nablus'a geldim. Suriye'yi baştan başa bir daha “étude” ettim, muharebe hatlarını baştan başa gezdim. Kumandan zâbit, efradımızı gördüm. Netice müşahadatım şöyle hulâsa edilebilir: Suriye umumiyetle şayanı merhamet bir hale gelmiştir. Vali yok, kumandan yok, İngiliz propagandası çok, İngiliz teşkilâtı hafiyesi her tarafta hali faaliyette, ahali hükümetten müteneffir, bir an evvel İngilizlerin vüruduna muntazır. Düşman kıtaatca, vesaitce kuvvetli biz onun karşısında pamuk ipliği.

“İngilizler şimdilik muharebeden ziyadesiyle propaganda ile bizi kazanacaklarını zan ediyorlar, her gün tayyareleriyle bombadan ziyade beyannameler atıyorlar ve daima Enver ve şürekâsından bahsediyorlar. Bu mektubu hamil erkânı harbiye kaymakamı Arif¹ den beyannameleri isteyip okuyunuz.

Ruşen Eşref Beye ve refikası hanıma mahsus selâm ve ihtiram ²
'

“Benim burada ıstırabım çoğaldı. Yaverliğin saçma olduğunu zan ederim. Hasretle gözlerinizden ömerim kardeşim.”

“Mustafa Kemal”

¹ Burada silinmiş olarak “Beyden bazı” kelimeleri vardır.

² Buradan sonra bir kaç satırlık hususî özde yönler vardır.

